

Renodlat

Härliga hönserier

- en guide för småskalig äggproduktion

LEADER 2020
polaris

En renodlad guide

Cora, tillsammans med en ungtupp.

Jag har haft glädjen att få sköta om många olika sorters djur i mitt liv. Allt från strutsar, lamadjur till afrikanska dvärggetter och fjällkor. Något som alltid funnits hemma hos oss är höns. Höns är enkla att hålla, tacksamma, lättskötta och varje dag ger de glädje tillbaka i form av trevnad där de går och så förstås genom de fantastiska ägg de lägger.

En hönsflock kan lätt försörja en familj på ägg men varför inte utöka flocken till full storlek och sälja ägg? Ägg är ett superlivsmedel med utmärkt förpackning och lång hållbarhet. Framför dig har du en guide utformad med syfte att hjälpa dig som vill starta småskalig äggproduktion. Denna guide har jag tagit fram i mitt arbete med Renodlat. Den är utformad

för att göra dig uppmärksam på vad du behöver tänka på om du vill starta och driva ett hönseri samt vilka regler som gäller när du säljer ägg i små mängder.

Läs gärna mer om Renodlat på renodlat.nu och följ oss gärna på de sociala medierna. Min förhoppning är att denna guide ska göra det lättare för fler att välja att producera sina egna ägg och även förse grannar, kvarteret, byn och samhället med närproducerade ägg från höns som lever ett naturligt liv. Allt för bättre och närmare mat!

Trevlig läsning!
/Cora Karlsson

Renodlat finansieras av Landsbygdsprogrammet 2014-2020 som delvis finansieras av pengar från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.

Innehållsförteckning

Frigående eller fristående?

-Kort om äggproduktionen i Sverige idag..... sida 4-5

Äggproduktionen i Norrbotten och småskalighet.....sida 6

Grundförutsättningar

- Utrymme och intresse.....sida 7

-Daglig tillsyn och skötsel.....sida 7

- Utrustning.....sida 8

- Förbrukningsvaror och foder.....sida 8

- Gödsel.....sida 9

- Avfall.....sida 9

- Checklista.....sida 9

Regler att rätta sig efter

- Hantering och försäljning.....sida 10-11

- Märkning.....sida 12

- Anmälan och registrering.....sida 13

- Övriga kontroller och djurskydd.....sida 14

Affärsmodell och ekonomi.....sida 15-16

Din planeringssida!.....sida 17

Avslutningsvis.....sida 18

Mer läsning och länkar.....sida 19

Dagens äggproduktion med fristående hönor

När man ställer sig framför ägghyllan i butiken möts man av en uppsjö av olika sorters ägg. Det finns många olika benämningar och prissättningar. Men i huvudsak finns fyra typer av produktionsmetoder i Sverige.

Burhöns

Ägg från burhöns är det många som tar avstånd från, både konsumenter och butikskedjor vilket har gjort att denna produktionsform drastiskt har minskat. Numera är burarna inredda för ett "naturligare" liv för hönorna. Men frågan är om hönorna har utrymme att vara naturliga? När det gäller burhöns så får man ha 16 hönor i en bur och varje höna ska ha 0,06 kvadratmeter. Om man tar 16 och multiplicerar med 0,06 så får man 0,96 kvadratmeter. Vilket innebär att man alltså får ha 16 hönor på mindre än en kvadrat.

Frigående höns inomhus

Frigående höns är benämningen men kanske skulle fristående höns vara mer korrekt benämning? Denna frigående variant är den vanligaste produktionsformen i Sverige idag och innebär att hönsen är fria att röra sig på en gemensam yta med tusentals andra höns. De frigående hönsen kan röra sig men det är trångt då det är tillåtet att hålla så många som nio höns på en kvadratmeter. Det finns envånings- och flervåningssystem. Flervåningssystemen har flera hyllor och hönorna kan alltså välja på vilken höjd över golvet

Frigående höns i ett flervåningssystem.

de vill befinna sig. Eftersom hönorna kan sprida ut sig i höjddled i flervåningssystemen kan man i dessa system ha upp till 20 hönor per kvadratmeter golvyta. Det är bättre för frigående höns när det kommer till ytan i jämförelse med burhönsen men stressigare då en höna sägs kunna identifiera och hålla ungefär 25 individer i minnet vilket också är den naturliga gruppstorleken för höns.

Visste du att...

Frigående höns utomhus

Detta produktionssystem ser likadant ut som för frigående höns inomhus med den skillnaden att hönorna kan gå ut i en rastgård. Rastgårdens storlek ska vara anpassad till belägningsgraden säger bestämmelserna.

Ekologiska höns

Här är det max sex hönor per kvadratmeter som gäller samt max 3000 höns i samma stall. Ekohönor har rastgård/betesmark och får vara ute minst 4 månader per år. De äter ekologiskt foder och här finns även krav när det gäller medicinering samt dygnsvila i 8 h mm.

Oavsett produktionsform är dagens äggproduktion en industri och innebär ett hårt och kort liv för hönorna. Efter 18 månader i produktion avlivs hönorna och en ny besättning sätts in i produktion.

I Sverige äts idag ca 200 ägg per person och år. Om du har två värpande hönor så är du självförsörjande!

Ägg sägs vara världens nyttigaste livsmedel och är fullproppade med fantastiska saker såsom D-vitamin, E-vitamin, K-vitamin, selen, zink, omega3, kolin, tryptofan och tyrosin. Läs gärna mer själv om äggets hälsofördelar som gör oss lyckligare och mer skärpta! Finns massor med intressant läsning på denna front när du söker dig fram.

Endast var sjätte ägg som äts i Norrbotten är producerat i Norrbotten.

I Norrbotten

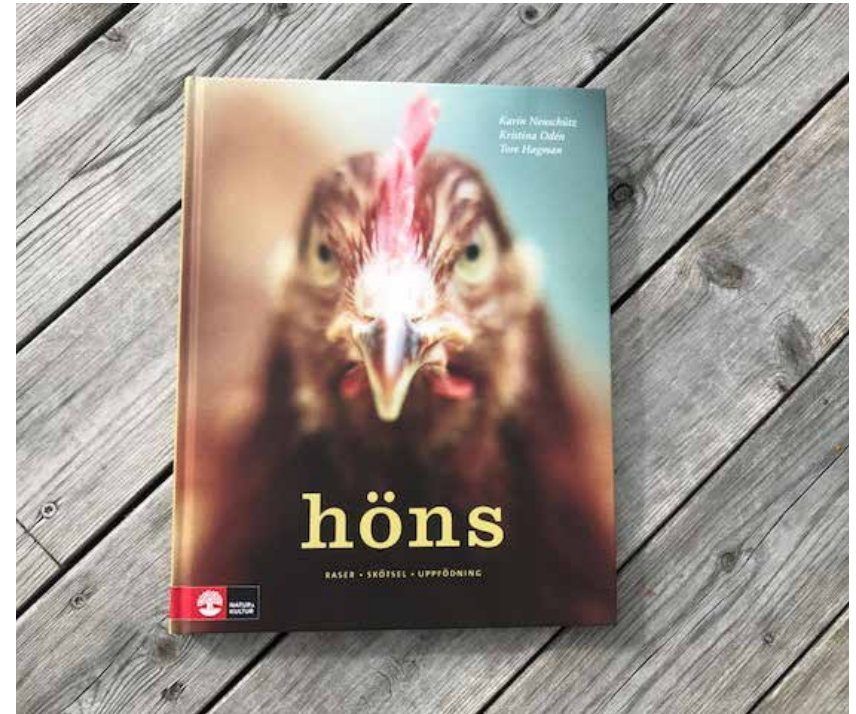
I Nära mat som är Norrbottens livsmedelsstrategi 2016-2020 står att läsa att äggproduktionen i Norrbotten endast räcker till en sjättedel av den lokala efterfrågan vilket naturligtvis öppnar upp för fler äggproducenter. Det är det storskaliga som skapar lönsamhet när vi pratar kronor och ören. Visst finns här utrymme för fler storskaliga producenter men det finns även utrymme för många småskaliga hönsier som skulle kunna hjälpas åt och dra nytta av varandra genom bl.a. gemensamma foderinköp. Storskalighetens baksida är en hård produktion där varje höna går miste om ett naturligt liv och pressas hårt under kort tid för maximal utdelning. Jag ser andra värden än kronor och ören och det gör många konsumenterna också. Det finns efterfrågan på lokala ägg från lyckliga hönor där konsument och producent binds nära samman.

Småskaliga hönsier

Småskaligt är inte synonymt med en juste produktion. Därför vill jag poängtera att när jag pratar om småskaliga hönsier, andelsägda hönsier, familjära hönsier o.s.v. så är min utgångspunkt ett trevligt och naturligt liv för varje höna. Med naturligt menar jag att hönan på riktigt ska få utlopp för sitt naturliga beteende vilket inte bara kräver sand, sittpinne och ett litet rede utan också gott om utrymme (inomhus och utomhus) samt begränsad flockstorlek och en tupp som vakar över flocken.

Den naturliga flockstorleken för höns är ca 20-25 individer. Hur stor yta dessa bör ha är ett tyckande

men personligen skulle jag förespråka två, tre hönor per kvadratmeter till skillnad från dagens vanligaste produktionsform med nio hönor per kvadratmeter.

Skötseln är så klart viktig och förutsätter ett bra klimat (torrt, drag- och frostfritt) och tillgång på vatten och bra foder. Vad gäller skötseln av höns lämnar jag denna bit utanför denna guide då den primärt handlar om att driva hönsier i stort snarare än själva skötselbiten. Jag kan dock rekommendera boken ovan för vetgiriga och lässugna!

Vad krävs för att starta hönseri?

Intresse och utrymme

I min mening är intresse och ett utrymme det viktigaste! Om du vill driva ett gårdshönseri och se plus på kontot skulle jag säga att det är avgörande att du har tillgång till en byggnad. Detta kan vara ett förråd, garage, ladugård, stall osv. Det viktiga är att det är isolerat eller att du kan isolera det samt att du har ett fönster eller kan sätta in ett då det finns krav på ljusinsläpp i djurskyddsbestämmelserna.

Vidare gäller att du har eller kan ordna god ventilation och ström för att få belysning och värme till detta utrymme. Höns är inte speciellt känsliga för kyla men jag vill starkt rekommendera dig att hålla dig ovanför nollan i alla fall. Detta på grund av att vattnet då inte fryser (går även med vattenvärmare) och inte heller äggen. Sedan är det viktigt att veta att ju kallare det är

Daglig tillsyn och skötsel

Höns är mycket lättskötta och med hjälp av vattenautomater och foderautomater har du klarat av den dagliga skötseln på ett par minuter när ditt hönseri väl är iordningsställt. Jag har skött om våra höns på mindre än 10 minuter per dag och då räknar jag in putsning och packning av ägg samt städning en gång i veckan. Däremot så spenderar jag gärna tid med hönsen både inomhus och utomhus för att det ger mig både glädje och ro. På så vis lär jag känna flocken, individerna och tränar mitt öga att se om något är fel i flocken.

Det är viktigt att se till att du har möjlighet att sköta om dina höns varje dag. Inga djur ska lämnas utan tillsyn. Det är också viktigt att vara beredd på att mer tid kan krävas om du får in sjukdomar i ditt hönseri eller exempelvis vill ta fram kycklingar. Till din planering behöver du lägga till storstädning, minst en gång per år.

desto mer foder går åt för att hönan ska kunna hålla sig varm. Produktionen kan också gå ner om temperaturen blir för låg

Bilderna på denna sida kommer från det andelshönseri som jag tillsammans med fyra andra familjer startade 2017.

Vad krävs för att starta hönseri?

Utrustning

Höns är som sagt enkla djur vilket gör att det är lätt att tillfredsställa deras behov. I ditt hönseri behöver du foderautomat (för foder samt snäckskal/äggskal), vattenautomat, sittpinnar, reden och sand. Det är också lämpligt att införskaffa termometer/hydrometer för att hålla koll på temperatur och luftfuktighet, värmekälla (element), fläkt för ventilation och timer till belysningen. Dimmer är inte heller dumt att ha för att släcka ner gradvis på kvällen.

Du kan också köpa in äggkartonger men jag har aldrig funnit det nödvändigt då äggkunder alltid verkar ha många att bidra med. Återanvändning är det bästa! Vidare kan det vara behändigt att ha en skursvamp eller slipsvamp om du behöver rengöra äggen då det inte är lämpligt att tvätta dem.

Du kommer också att behöva redskap för att kunna städa hos hönsen och här kan det variera vad man tycker är lämpligt utifrån hur hönsriet är utformat och vilket strö man valt att ha på golvet. Grunden skulle jag säga är en kratta, spade, sop och skottkärra. Även grep och skrapa kan vara bra redskap. En klotång är också behändig att ha för att korta hönsen klor om de inte går ute och sprättar året runt.

Förbrukningsvaror och foder

Här handlar det främst om elförbrukning (belysning, ventilation, värme) samt om foder, snäckskal och strö. Det är ofta mer fördelaktigt att handla hela pallar med foder mm. Du kan då få ner kilopriset på foder eller få

gratis frakt hem. Varför inte sambeställa med övriga hönsrier i närheten? Satsar du på lite fler höns (tre flockar, 75 st eller fler) så skulle jag rekommendera dig att titta på möjligheterna till en fodersilo och beställa foder med bulkbil. Främsta leverantörerna av hönsfoder är Granngården (endast säckar) och Lantmännen (säckar och bulk).

Ett helfoder är bekvämt och innehåller allt värpande hönor behöver. Sedan finns möjligheten att välja ett konventionellt foder eller ett ekologiskt foder. Det ekologiska är dyrare men i gengäld bidrar inte ditt hönseri till besprutning och konstgödsling. Däremot kom ett larm om förhöjda halter av dioxin i ägg från ekologiska höns i oktober 2016. Anledningen var att det ekologiska fodret innehåller fiskmjöl för att ge hönan den viktiga aminosyran metionin. I konventionellt foder är metioninet syntetiskt och därför finns inte problemet med dioxiner där på samma sätt. Mängden fiskmjöl har nu minskat i fodret och man undersöker lösningar för att kunna ersätta fiskmjölet men ändå kunna säkerställa hönans näringsbehov.

Det är viktigt att känna till att allt animaliskt livsmedel innehåller dioxiner idag. Detta är på grund av den förorening vi orsakat och fortfarande orsakar genom bland annat avfallsförbränning.

När det gäller konsumenterna och deras efterfrågan verkar det viktigaste vara att köpa lokala ägg från höns som lever ett naturligt liv. Jag upplever inte att frågan om vad hönan äter kommer särskilt ofta.

Forts.

Gödsel

Höns gödsel innehåller mycket kväve och är ren dynamit när det kommer till odling. Jag skulle starkt rekommendera att du försöker hitta en bra användning av gödslet i egna odlingar eller varför inte se till att gödslet blir ännu en efterfrågad produkt från ditt hönseri? Höns gödsel klassificeras som naturgödsel av Jordbruksverket och det är tillåtet att använda den på egen mark eller låta någon annan användare sprida det obearbetade naturgödslet på mark, till exempel i grovfoder-, spannmåls- eller grönsaksodling. Du får dock inte överlåta gödsel till en återförsäljare.

Om du vill läsa mer om naturgödsel och reglerna kring detta så finns en länk på sista sidan.

Avfall

Huvudsakligen kommer plast- eller papperssäckar från fodret vara det avfall som du får och måste ta hand om. Plastsäckar kan återvinnas som gödselsäckar om du vill förpacka din gödsel för att enklare kunna sälja det. Säckarna kan annars återvinnas enkelt i befintliga återvinningssystem.

Gödsel kan bli ett avfall om du inte lyckas skapa någon avsättning. Planera för denna del då det hinner bli en ansevärd mängd under vintern. Tänk på förvaring och hur du på bästa sätt kan göra dig av med detta. I min kommun (Gällivare) är det tillåtet att lämna gödsel utan kostnad på den kommunala avfallsanläggningen enligt taxan gällande 2017.

Checka av!

- Ditt intresse formar ditt hönseri!
Vilken/vilka delar är din främsta orsak för att starta hönseri? Är det hönsen eller är det äggen?*
- Har du ett färdigt utrymme? Behöver nytt byggas eller befintligt anpassas?*
- Hur stort utrymme har du/kan du ha?
Utrymmet hänger ihop med antal höns.
Ta gärna höjd när det gäller utrymmets storlek, om du har möjlighet!*
- Vilken ras tänker du dig? Vill du satsa på produktion, uppfödning, bevarande av lantraser?*
- Hur många ägg får du i veckan och hur vad vill du göra med dem?
När du vet vilken sorts höna du vill ha och antalet kan du lätt räkna ut antalet ägg som du behöver ha avsättning för.*

Hantering och försäljning

Sälj direkt till kund

Livsmedelsverket har riktlinjer för försäljning av ägg. Du får sälja små mängder av dina egenproducerade hönsägg direkt till konsument hemma på gården, på torget eller genom dörrförsäljning. Till små mängder ägg räknas en årlig produktion från högst 350 fjäderfän.

Sälj i egen gårdsbutik

Hönsäggen får bara säljas direkt till konsument. Undantag är om producenten säljer sina ägg direkt till konsument i en egen registrerad gårdsbutik som ligger på produktionsenheten, det vill säga alldeles i närheten av hönshuset.

Försäljning till detaljhandel kräver godkänt packeri

Om du skall sälja till detaljhandeln så måste dina ägg packas av ett av Livsmedelsverket godkänt äggpackeri. Du gör ansökan hos Livsmedelsverket och eftersom det troligtvis inte är aktuellt om du säljer små mängder går vi inte in på reglerna för äggpackerier här.

Inte tvätta, inte sortera

Hönsägg får inte sorteras efter kvalitet och vikt, inte heller får de tvättas eller rengöras på annat sätt. Endast rena ägg får säljas. Det är endast stora kontrollerade anläggningar som har möjlighet att få tillstånd att tvätta ägg och om du tvättar äggen får du inte sälja dem. Om du har problem med att äggen blir smutsiga skall du istället tänka förebyggande. Hur är redena utformade? Läger hönorna äggen på fel ställen?

Du skall ha tillräckligt många redan, de skall vara utformade så att hönorna vill lägga äggen där och de skall gärna vara byggda så att äggen rullar undan till en skyddad plats. Man skiljer på kollektivreden för flera hönor och fackreden där endast en höna får plats. Det är lagom att ha ca 5 hönor per fackrede och ett rede skall vara minst 24 cm på kortaste sidan. Se måttbestämmelser längre fram!

Ibland väljer vissa hönor att sova i redena som då snabbt blir väldigt smutsiga. För att undvika det är det möjligt att stänga ingången till redena på eftermiddagen efter att hönorna har lagt äggen. Eller se plocka äggen så snart de är lagda om du har möjlighet.

Så här förvarar du

Äggen ska förvaras rent, torrt och fritt från främmande lukter, vid jämn temperatur, samt skyddas mot stötar och direkt solljus. En lämplig förvaringstemperatur för ägg är cirka 8–15°C. Äggen håller bäst om de står med spetsen neråt i äggkartongen. Det är alltså inte krav på kylförvaring av ägg även om de sägs hålla bättre då. Bäst före datum är anpassade till ägg som inte kylförvaras.

Äggen bör inte utsättas för kraftiga temperaturväxlingar. Om kylda ägg lämnas i rumstemperatur kan det leda till kondensation, vilket gör det lättare för bakterier att växa på skalet och troligen tränga in i ägget. Därför bör ägg helst lagras och transporteras i jämn temperatur och bör i allmänhet inte kylas innan de säljs till slutkonsumenten.

Hantering och försäljning

Bäst före

Ägg som är äldre än 21 dagar får inte säljas. Information om bäst före datum skall finnas vid försäljningsplatsen och bäst före datumet får inte vara senare än 28 dagar efter värpdagen. Vid försäljning av hönsägg ska producenten upplysa konsumenten om äggens bäst före dag. Uppgiften ska finnas på ett anslag på försäljningsstället, på en etikett fäst på förpackningen eller överlämnas till konsumenten.

Det beror på att märkning och förvaring lyder under EU-lagstiftning. I de flesta EU-länder förvaras ägg i rumstemperatur och livsmedelshygienen är sämre än i Sverige. Dessutom är 30 % av äggen inom EU bärare av salmonellasmitta. Därav det relativt korta bäst före datumet. Ägg håller dock upp till tre månader. Använd näsan och sunt förnuft! Så här säger Livsmedelsverket om förvaring av ägg: "Ägg kan förvaras i rumstemperatur, och det bäst före datum som anges på förpackningen är satt utifrån det. Om man däremot förvarar ägg i kylskåp håller de flera veckor efter bäst före datum. Äggvitor, och även gulor, som blir över vid bak eller matlagning kan också frysas in."

Skadade ägg

Observera att spruckna ägg, s.k. knäckägg, får levereras så länge hinnan under äggskalet inte är skadad. Läckande ägg får däremot inte levereras vidare i livsmedelskedjan, men kan användas för andra ändamål, t.ex. till hundfoder, färg och schampo.

Allmänna hygienregler

Livsmedelsverket säger att du som producenten ska uppfylla de allmänna hygienreglerna för primärproduktion i hygienförordningen. Om du följer de regler och råd som finns i denna guide så uppfyller du även de allmänna hygienreglerna som syftar till att livsmedel ska vara säkra för konsumenten.

Dokumentera och anmäl antal

Producenten ska löpande dokumentera antalet fjäderfän som hålls för äggproduktion, den totala mängden producerade ägg och den mängd ägg som har levererats direkt till konsument för att kunna visa länsstyrelsen på begäran och vid kontroll om du anmält dig som primärproducent.

Ingen genomlysning

Du behöver bara genomlysna äggen om du säljer via detaljhandeln. Så länge du säljer direkt till konsument, t.ex. från gården eller på torget, så behöver du inte genomlysna äggen. Vid genomlysningen kontrolleras äggens kvalitet och de ägg som inte uppfyller kraven kan plockas bort. Luftblåsan ska vara orörlig, och dess höjd får inte överstiga 6 mm för A-klassade ägg. Luftblåsans höjd är ett mått på färskhet ju större luftblåsa desto äldre ägg. Äggulan ska vara skugglik och ligga rätt i ägget. Äggvitan ska vara klar, och inga blod och köttfläckar ska förekomma. Knäckskadade ägg ska sorteras bort. Det finns äggglampor av olika storlek. Från sådana som belyser ett ägg i taget till sådana som belyser ett helt flak.

Märkning, över eller under 50 hönor

Ingen märkning under 50 hönor

Om du säljer ägg direkt från gården så behöver du inte märka dina ägg. Om du säljer på torget eller med hemleverans till kunder så behöver du inte heller märka äggen så länge du har under 50 hönor. Då skall du istället ha information om producentens namn och adress på försäljningsstället.

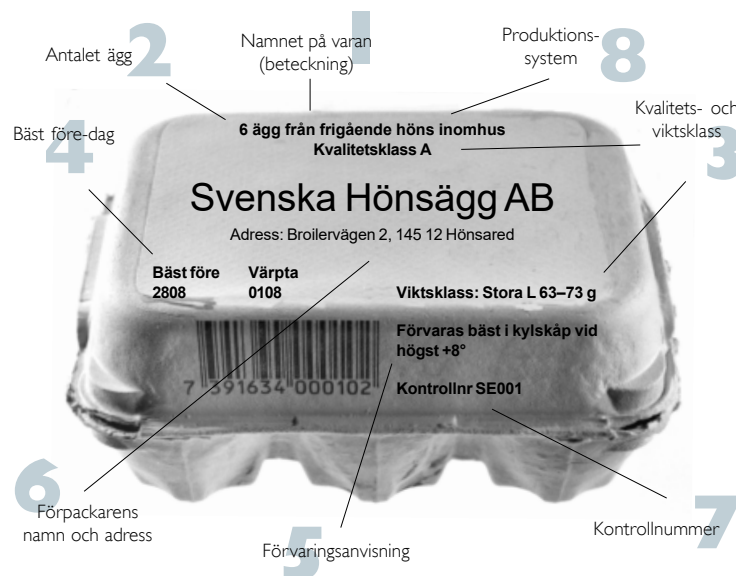
Producentkod över 50 hönor

När du har fler än 50 hönor och skall sälja på torget eller leverera hem till kunder så behöver du en producentkod och en stämpel så du kan stämpla äggen med en godkänd färg. Förutom din producentkod skall stämpeln innehålla en siffra som visar vilket inhysningssystem du har och den skall också innehålla landskoden SE för Sverige. Se bilden intill.

Du får din producentkod genom att ansöka om den hos Livsmedelsverket. Blanketten du skall skicka in heter "Blankett Ansökan för äggproducent LIVS 030" och du hittar länken nedan samt på sista sidan.

https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/produktion-handel-kontroll/blanketter/livs_030_2015_01_ansokan_aggproducent.pdf

Vill du veta mer om just märkning kan du läsa Livsmedelsverkets broschyr; Märkning av hönsägg.

Obligatoriska uppgifter

Förpackning med ägg *ska* märkas med:

- 1 namnet på varan (beteckning)
- 2 antalet förpackade ägg
- 3 kvalitets- och viktslag, uppgift om eventuell tvättning
- 4 bäst före-dag
- 5 förvaringsanvisning
- 6 namn eller firmanamn eller varumärke samt adress till packeriet eller den som lärt förpacka äggen
- 7 förpackningsanläggningens kontrollnummer
- 8 produktionsystem och förklaring av producentkoden

Äggen *ska* märkas med:

- 8 producentkod

Frivilliga uppgifter

Förpackning med ägg *får* märkas med:

- 9 detaljlednings- och lagerkontrollkoder
- 10 ett eller flera datum som ger konsumenten ytterligare upplysningar
- 11 uppgift om särskilda lagringsförhållanden
- 12 reklam
- 13 nettovikt
- 14 ursprung
- 15 foder

Äggen *får* märkas med frivilliga uppgifter, se sidan 7.

Anmälan och registrering

Anmäl fjäderfän inom detaljplanerat område

Reglerna för att hålla fjäderfän varierar beroende på kommun. Kontakta din kommun för att få reda på vad som gäller där du bor. Om du bor i Gällivare kommun och vill hålla höns inom tätbebyggt område (där det finns detaljplan eller områdesbestämmelser) så får du hålla upp till 12 höns med tupp utan anmälan. Planerar du att skaffa ett större antal än så ska du anmäla detta till Miljö- och byggkontoret.

Detta görs genom att du fyller i en blankett samt betalar avgiften. 2017 ligger avgiften på 1720 kr vilket betalar för två timmars handläggning. Inspektörens uppgift är att kontrollera att hönsägaren har ordnat så att inte olägenhet, lukt, flugor och störande ljud uppstår. Länk till blankett för anmälan hittar du på sista sidan!

Miljöfarlig verksamhet om du har över 100 hönor

Om du har mer än 100 djurenheter ska du anmäla din djurhållning till kommunen då de räknas som miljöfarlig verksamhet. Miljöfarliga verksamheter delas i fyra olika prövningsklasser, A-, B-, C- respektive U-verksamheter. För verksamheter som betecknas med A eller B i miljöprövningsförordningen krävs tillstånd hos Miljödomstolen respektive Länsstyrelsen. Exempel på sådana verksamheter är större flygplatser, större sågverk, större värmeverk, deponier och större verkstäder. För verksamheter med beteckningen C krävs en anmälan till kommunens miljö- och byggnämnd. Hönseri med 100 djurenheter eller fler klassas som C-verksamhet. Med denna klassning följer avgifter och inspektioner.

Anmäl vid kommersiellt bruk eller plats för 350 höns

Om du håller fjäderfän för kommersiellt bruk eller har mer än 350 värphönsplatser ska du anmäla det till Jordbruksverket. Med kommersiellt menas om du tar betalt för ägg. Syftet med att samla in uppgifterna är att det ska vara möjligt att spåra djur från en plats till en annan vid utbrott av någon smittsam djursjukdom. Denna registrering ligger även till grund för länsstyrelsens djurskyddstillsyn.

Länk till mer information samt blankett finner du på sista sidan.

Registrera livsmedelsanläggning hos Länsstyrelsen

Om du producerar livsmedel såsom ägg ska du registrera din anläggning hos Länsstyrelsen. Reglerna för att registrera primärproduktion är de gemensamma för hela EU. Om du bara producerar för eget bruk behöver du inte registrera dig. Det finns ingen gräns på antal hönor eller ägg som talar om när du måste registrera dig som livsmedelsanläggning. Men ett riktmärke (efter samtal med Länsstyrelsen, Djurskydd- och veterinärenheten) är 50 hönor. Det som egentligen styr om du ska registrera dig eller inte är snarare om du har en viss organisation och kontinuitet i din försäljning. Om du är osäker kan det vara bra att registrera dig då det både är enkelt samt avgiftsfritt. Du kan då få besök och kontrolleras så att du sköter dig enligt lagstiftning. Den kontrollen är avgiftsfri men om du har brister så kommer återbesöket att debiteras dig. Länk till länsstyrelsens e-tjänst finner du på sista sidan

Övriga kontroller och djurskydd

Salmonellkontroll

Jordbruksverkets föreskrift om obligatorisk salmonella-kontroll står att läsa att föreskrifterna inte tillämpas på anläggningar som enbart saluför konsumtionsägg direkt till en konsument för enskilt bruk under förutsättning att anläggningens maximala kapacitet inte överstiger 200 djur. Det finns dock möjlighet att delta i en frivillig salmonellakontroll. Mer information om salmonellakontrollen hittar du på sista sidan.

Utrymme för frigående värphöns		
Högsta beläggning	Envåningssystem	Flervåningssystem
	< 2,4 kg: 9 höns/m ² tillgänglig area ≥ 2,4 kg: 7,5 höns/m ² tillgänglig area	7 höns/m ² tillgänglig area ¹⁾ 20 höns/m ² golvarea
Rede	Fackrede	Kollektivrede
	0,0125 m ² /höna minsta area 0,075 m ² kortaste sidan 0,24 m	0,010 m ² /höna minsta area 0,140 m ² kortaste sidan 0,35 m
Ströarea	1/3 av golvarean, dock minst 0,025 m ² /höna	

1) I stallar som är anslutna till ett kontrollprogram får beläggning ske i enlighet med kontrollprogrammet, dock högst 20 höns per m² golvarea.

Djurskyddsbestämmelser för fjäderfän

I bestämmelserna finns information om allt från tillsyn, foder och vattentillgång, transporter, utformning av byggnader, krav på ljus och råd när det gäller vila för hönsen. Här finns även måttbestämmelser och nedan har jag lyft ut de bestämmelser som kan vara av intresse för dig med intresse att starta småskaligt hönseri med frigående höns. Min bestämda uppfattning är att dessa mått verkligen är att betrakta som minimimått och att du bör satsa på väl tilltagna utrymmen för ett bra, hälsosamt och naturligt hönsliv.

Övriga mått m.m. för frigående värphöns	
Golv	Lutning högst 12 %
Vatten, Rakt tråg	25 mm tråkant/höna
Vatten, Runt tråg	10 mm tråkant/höna
Nippel eller kopp ¹⁾	Högst 10 höns/nippel eller kopp
Fodertråg, Rakt tråg	100 mm tråkant/höna
Runt tråg	40 mm tråkant/höna
Sittpinne ²⁾	150 mm/höna
Fri höjd mellan våningar, Flervåningssystem	0,45 m
Antalvåningar, Flervåningssystem	Högst 4
Öppningar till utomhusytorna ³⁾	Höjd 0,35 m, Bredd 0,40 m, dock minst 2,0 m totalt per 1 000 höns

Här finner du gällande djurskyddslagstiftning SJVFS 2017:28. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om fjäderfåhållning inom lantbruket m.m.

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.6a8d-504015f70e4094bab23d/1509953539548/2017-028.pdf>

Affärsmodell och ekonomi

Vad är ett ägg värt och vad kostar ett ägg att producera? Vad gäller den första frågan så går åsikterna naturligtvis isär. Här gäller det att hitta kunder som uppskattar den lokala och naturliga produktionen och enligt min erfarenhet är det mycket lätt. Vad ägget kostar att producera beror så klart på många faktorer. Om vi förutsätter att det finns en befintlig byggnad i din närhet som du kan använda utan att du behöver betala hyra eller köpa loss den så finns potential att göra positivt resultat nästan från start.

Du kommer att kunna sälja dina ägg till ett mycket högre pris jämfört de ägg som säljs i butik men trots det är småskaligheten utmanande. Om du kan se att ditt arbete belönas med ägg och trivsel från hönorna har du alla möjligheter att driva ett hönseri som bär sig självt.

Hur du väljer att ställa iordning hönseriet, sköta det, samt vilken utrustning, foder och vilket strö du använder påverkar så klart kostnaderna. Och sist men inte minst vilken höna du har och vad hon producerar. På vilket sätt du vill och kan driva ditt hönseri väljer du själv. Nedan presenteras tre olika modeller på härliga hönserier som jag hoppas kan vara inspirerande!

Hobbyhönseriet

Du äger, sköter om och säljer helt enkelt äggen direkt till kund. Du kan knyta an en fast kundkrets eller sälja löpande från ditt hem, din gård eller genom att leverera till dörr.

Om du gör detta som en fritidssysselsättning kan det räknas som en hobby och inte ett företag. Det som

utmärker en hobbyverksamhet är att den utövas på fritiden av hobbyidkaren själv och att vinstsyfte saknas. Hemslöjd, biodling, trädgårdsodling, djuruppfödning, jakt, fiske, hästsport eller kulturell verksamhet är exempel på möjliga hobbyverksamheter. Det handlar om något som

- du utöver på din fritid.
- inte är din huvudsakliga försörjning.
- du gör utan vinstsyfte.

Läs mer om hobbyverksamhet på verksamt.se.

Självklart kan en satsning på vinstdrivande affärsverksamhet också vara ett alternativ eller kan fungera som komplement till ett redan aktivt företag om du har goda förutsättningar och kan hålla tillräckligt många höns för att skapa lönsamhet.

Andelsägda hönseriet

Det andelsägda hönseriet kan byggas upp och fungera precis som du och andelsägarna önskar. Jag ser två huvudsakliga spår att ta. Det första kan vi kalla det **Familjära hönseriet** och det handlar om självförsörjning. Här bidrar alla andelsägare lika mycket ekonomiskt samt får lika stor utdelning av ägg. Ni väljer själva hur ni vill göra med den praktiska skötseln. Det naturligaste är att den som har hönsen på sin gård sköter den dagliga driften och att övriga andelsägare ansvarar för inköp, ombyggnation, veckostäd, storstädning, avlivning, semesteravlösning mm. Det vill säga sådant som ligger utanför den dagliga tillsynen.

Affärsmodell och ekonomi

Det andra huvudspåret har tydligare konsument- och producentroller. Vi kan kalla det för Prenumerations-hönseriet. Här tar du hela ansvaret för att bygga upp, starta och driva hönseriet. Du kan sedan sälja ut prenumerationer eller andelar i ditt hönseri. Vad en sådan ska innefatta, innebära och kosta kan naturligtvis variera. Jag ser det lämpligt att du som driver hönseriet står för den initiala investeringen som innefattar byggnad och inredning samt även tar den eventuella vinsten.

Prenumeranten/andelsägaren kan genom sin prenumeration/andel bekosta själva inköpet av hönor och den dagliga driften samt i gengäld erhålla en prenumeration på ägg. Detta görs förslagsvis upp årsvis eller per besättning. För att vara tydlig kan det vara bra att göra upp om ett visst antal ägg som ska levereras till andelsägaren +-10% eller liknande.

Det är viktigt att andelsägaren är införstådd med upplägget och att äggleveransen faktiskt beror på hur hönorna mår och hur många ägg de lägger. Ev. överskott kan utgöra bonus till andelsägarna eller säljas till strökunder.

Var tydlig med överenskommelsen här! Förståelsen för produktionsstapp ökar ju närmare du kan knyta andelsägaren till hönsen och ge dem insyn i hönseriet. Tänk på att du kan leverera mycket annat som skapar värde i form av öppet hönshus, självplock, kunskapsförmedling eller varför inte hönsgödsel till trädgårdar och land?

Din sida! Skriv, rita och räkna!

Avslutningsvis

Höns är lätta och regler är svåra! Nej, egentligen är regelverket inte svårt men arbetet har varit omfattande för att få en överblick om vad som gäller för småskalig äggproduktion och hönshållning. Om du håller höns och vill sälja ägg så finns regler att läsa hos Jordbruksverket, Livsmedelsverket, kommunen och Länsstyrelsen.

Jag har plöjt igenom information och lagstiftning kopplat till detta område samt varit i kontakt med tjänstemän inom dessa organisationer när skrifterna inte varit tydliga nog. Jag har gjort mitt bästa för att bena ut vad som gäller för att du lätt ska kunna bilda dig en uppfattning om vad som är rätt och riktigt. Nu när du har tittat igenom denna guide och förhoppningsvis fått den informationen som du behöver återstår det bara för mig att önska dig varmt lycka till med ditt blivande eller befintliga hönseri. Jag hoppas du och även människor runt omkring dig får njuta av ditt hönseri och fina ägg därifrån!

[facebbok.com/renodlat](https://www.facebook.com/renodlat)

[@renodlat](https://www.instagram.com/renodlat)

Mer läsning samt blanketter

Vill du veta mer om just märkning kan du läsa Livsmedelsverkets broschyr; Märkning av hönsägg.

<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/livsmedel-innehall/text-forpackning-markning/hur-ska-agg-markas/markning-av-honsagg>

Livsmedelsverkets sida om försäljning av hönsägg.

<https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/produktion-av-livsmedel/primarproduktion/forsaljning-av-honsagg>

Mer info om salmonellakontroll:

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/fjaderfan/sjukdomar/salmonella.106.1bd41dbf120d2f595da80001464.html>

Blankett för anmälan av fjäderfän inom tätbebyggt område (Gällivare kommun).

<https://gallivare.eforms.se/oversikt/flow/187>

Du får din producentkod genom att ansöka om den hos Livsmedelsverket. Blanketten du skall skicka in heter "Blankett Ansökan för äggproducent LIVS 030" den på här:

https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/produktion-handel-kontroll/blanketter/livs_030_2015_01_ansokan_aggproducent.pdf

Här finner du gällande djurskyddslagstiftning SJVFS 2017:28. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om fjäderfåhållning inom lantbruket m.m.

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.6a8d-504015f70e4094bab23d/1509953539548/2017-028.pdf>

Mer info om du har fler än 350 värphönsplatser eller fjäderfän för kommersiellt bruk hittar du här: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/fjaderfan/registrerafjaderfan.4.7409fe-2811f8e7990b88000408.html>

Och blanketten för anmälan till jordbruksverket hittar du här: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/jsb38.html>

Mer info om naturgödsel hittar du på Jordbruksverkets sida, följ länken!

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/produkterfrandjur/organiskagodningsmedel/naturgodsel.4.37e9ac46144f41921cd32423.html>

Länk till länsstyrelsens e-tjänst för registrering av livsmedelsanläggning:

https://www.etjanster.lansstyrelsen.se/formservice/formDownload?serviceName=lst_formhotell_tr_knd_lst&service_name=registrering_livsmedelsanlaggning_primproduktion

Vägledning om livsmedelskontroll i primärproduktion. OBS! Sista tre sidorna handlar om ägg!

<http://www.lansstyrelsen.se/orebro/SiteCollectionDocuments/Sv/lantbruk-och-landsbygd/lantbruk/vagledning-om-livsmedelskontroll-i-primarproduktionen.pdf>

Arbetar för fler händer i jorden, närmare mat, minskat matsvinn och ökad kunskap om dessa delar. Motiveras av globala problem och lokala möjligheter!

Renodlat